

Tulevaisuus oli täällä, tuolla ja...

AMIGAN käyttöjärjestelmän diaspora

*Viimeinen kotimikro Amiga
muistetaan paitsi multi-
mediakyvyistään, myös vuosi-
kymmenen muita edellä olleesta
moniajokäyttöjärjestelmästä.
Amiga OS onkin poikunut jo
puolen tusinaa perillistä.*

Teksti ja kuva: Janne Sirén

Amiga-tietokoneen kehitti Hi-Toro-niminen kalifornialainen yritys 1980-luvun alussa. Hi-Toron Agnus-, Denise- ja Paula-erikoispiirit olisivat esikuvia tulevaisuuden grafiikka- ja äänisuurittimille. Toinen puoli Amigasta oli ohjelmallinen: moniajokäyttöjärjestelmä Amiga Operating System. Hi-Toro kehitti myös meditaatiopelihajainta, joka inspiroi Amigan Guru Meditation -virheilmoitukset.

Moni Hi-Toron hullutuksista elää enää muisteluissa, joskin gurun meditoiteihin törmää vielä tribuuttina suosittu välityspalvelimen virheilmoituksissa. Amiga OS kuitenkin kehittyi edelleen, yli 20 vuotta viimeisen Amigan valmistamisen jälkeen. Kehitys tosin on palasina maailmalla.

Rakkaan lapsen nimet

Amiga OS tunnettiin alusta alkaen monilla nimillä. Kun tietokonevalmistaja Commodore osti Hi-Toron vuonna 1984, Amiga OS:n osaksi integroitiin Cambridgessä kehitetty TRIPOS, josta muodostui järjestelmän AmigaDOS-komponentti. Niinpä MS-DOSin säilyttämällä 80-luvulla käyttöjärjestelmää kutsuttiin joskus AmigaDOSiksi. Parhaiten Amiga OS kuitenkin tunnettiin Kickstart- ja Workbench-nimillä, käyttöjärjestelmän ROM-piirille ja levykkeille tallennettujen osien mukaan.

Ensimmäiset julkiset versiot käyttöjärjestelmästä, 1.0 ja 1.1, julkaistiin vuonna 1985 Amiga 1000 -tietokoneen yhteydessä. Seuraavan vuosikymmenen ajan laitejulkaisut rytmittivät päivityksiä: 1986 Amiga 500 ja 2000 toivat version 1.2 ja myöhemmin 1.3-päivityksen. 1990 Amiga 3000:n yhteydessä lanseerattiin merkittävästi parannettu 2.0 (varhaisissa koneissa oli piilossa myös 1.4), jota seurasivat Amiga 500+:n 2.04, Amiga 600:n 2.05 sekä 2.1.

Päivitykset olivat taaksepäin yhteensopivia ja niitä myytiin myös vanhemmille koneille. 1992 julkaistu 3.0 sisälsi tuen seuraavan sukupolven Amiga-piirisarjalle ja ilmestyi Amiga 1200- ja 4000-mallien yhteydessä. Hieman ennen konkurssiaan 1994 Commodore ehti julkaista vielä viimeisen Amiga OS -päivityksensä Amiga 4000T:n sisuksissa. Tämä versio 3.1 ilmestyi Commodoren konkurssipesän siunauksella myös muille Amiga-malleille lisälaittevalmistaja Village Tronicin julkaisemana.

Hajaannuksen vuodet

Vuodet 1982–1994 olivat tyyntä myrskyn edellä. Commodoren konkurssipesän myyntiin hukattiin toista vuotta, minkä seurauksena ensimmäinen särö Amiga OS -tarinaan ilmaantui 1995: harrastelijapohjainen Amiga Research Operating System -projekti käynnistyi.

Projektin tavoitteeksi muotoutui rajapintayhteensopiva x86-uudelleentoetus Amiga OS -versiosta 3.1.

Virallinen Amiga päättyi uuteen kohtiin myös vuonna 1995, tarkemmin saksalaiseen Amiga Technologies -yhtiöön. Ensimmäisenä tekonaan uuden yhtiön johtaja **Petro Tyschtschenko** keräsi Amigan piirustukset ja lähdekoodinauhut yhteen. Hän palkkasi myös insinöörejä ja ohjelmistokehittäjiä käymään materiaaleja lävitse sekä laittamaan ne jatkokehityskuntoon – yksi näistä oli **Olaf ”Olsen” Barthel**.

Amiga Technologies teki Amiga OS 3.1:een pieniä osapäivityksiä, muun muassa sen tiedostojärjestelmään. Amiga Technologiesin emoyhtiö ajautui kuitenkin pian sekkin konkurssiin, ja Amiga jäi jälleen tuuliajolle. Näin Amigan jatkokehitys alkoi siirtyä kolmansien osapuolien harteille. Yksi näistä oli ProDAD, jonka p.OS-nimisestä AmigaOS-käyttöjärjestelmälaajennuksesta julkaistiin ennakkoversio vuonna 1996.

Pieni p.OS jäi kuitenkin suurempien voimien jalkoihin. Amiga käytti Motorolan 68000-sarjan suorittimia, kuten Applen Macintosh. Apple oli siirtynyt järeämpiin PowerPC-suorittimiin, ja Amigalle oli kaavailtu samaa. Saksalainen lisälaittevalmistaja Phase 5 päätti ryhtyä toimeen ja julkaisi PowerPC-pohjaiset kiihdytinkortit Amigalle vuosina 1997-1998.

Uudet PowerPC-suorittimet tarvitsivat ohjelmistotukea, joten Phase 5 -kehitti myös PowerUp-nimisen laajennuksen Amiga OS:ään. Päätellen, että virallinen Amiga olisi tulossa tiensä päähän, Phase 5 ja sitä lähellä olevat kehittäjät alkoivat kehittää omaa MorphOS-käyttöjärjestelmänsä PowerUpin viitoittamalla tiellä. AROSin tapaan MorphOS olisi Amiga OS 3.1 -yhteensopiva.

Vuoteen 1999 mennessä Amiga OS -haaroja oli kolme: Amiga OS 3, AROS ja MorphOS.

Olkoon voima kanssasi

Amerikkalainen Gateway 2000 osti Amigan vuonna 1997, kehittääkseen brändin alla uutta oliopohjaista verkkokäyttöjärjestelmää. Saksassa puolestaan Haage & Partner oli tulossa tunnetuksi WarpOS-nimisestä AmigaOS-laajennuksestaan – kilpailijasta Phase 5:n PowerUpille. Kun

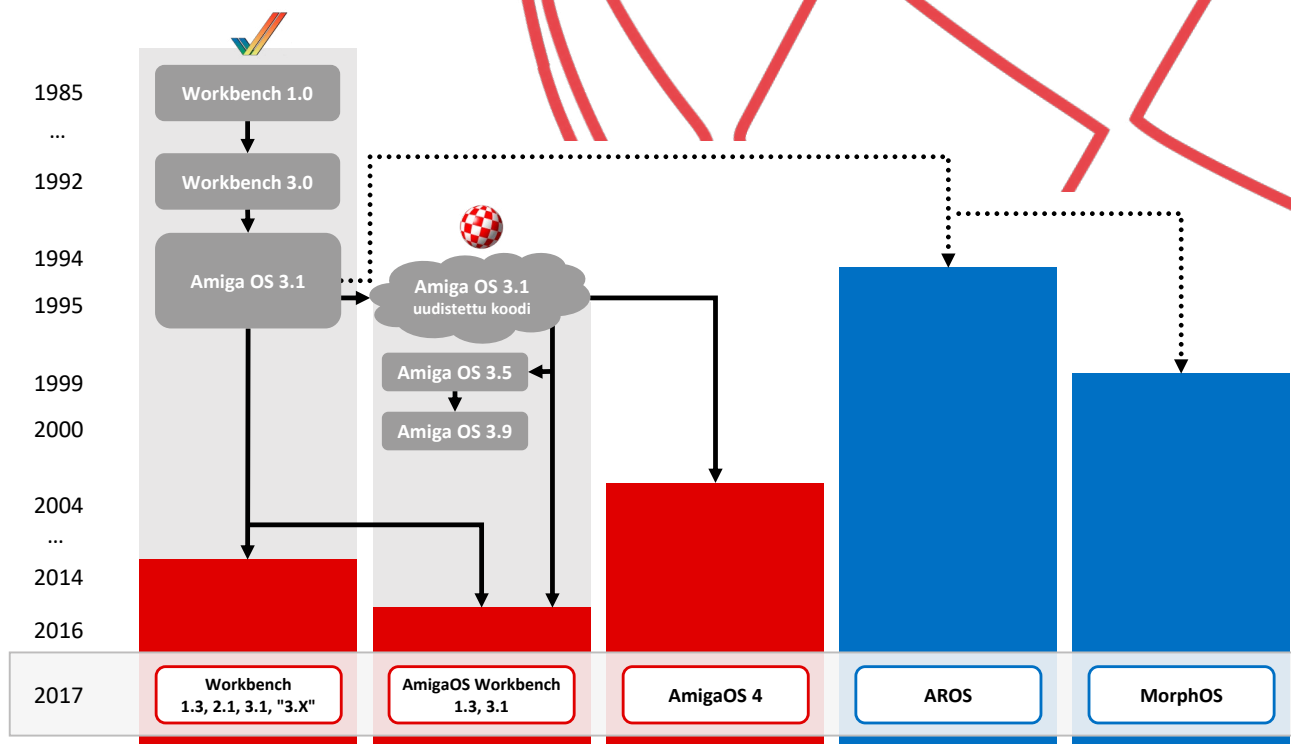
Amigan omistajat ja panttaajat

1982–1984	Hi-Toro/Amiga Corp. kehitti Amigan ja Amiga OS:n, Atari yritti ostaa
1984–1994	Commodore
1994–1995	Commodoren konkurssipesä, mm. Commodore UK yritti ostaa
1995–1996	ESCOM/Amiga Technologies
1996–1997	ESCOMin konkurssipesä, VIScorp ja QuikPak yrittivät ostaa
1997–	Cloanto hankkii lisenssin Amiga Forever -emulaattoria varten
1997–1999	Gateway 2000 (Amiga-patentit jäivät Gatewaylle)
1999–2004	Amino/Amiga Inc.
2004–	KMOS/Amiga Inc. (Aminon konkurssi/uudelleenperustaminen)
2009–	Hyperion Entertainment (AmigaOS 4/AmigaOne -lisenssi)
2010	Pluritas palkataan myymään Amiga-brändi
2010–2012	Commodore USA (uusi yhtiö, hankkii Commodore/Amiga-tavaramerkkejä)
2012–	Cloanto (hankkii Amiga-tavaramerkkejä ja -tekijänoikeuksia)

Monet Amigan oikeudet omistaa nykyisin italialainen Cloanto – poikkeuksena AmigaOS 4 / AmigaOne -tuotteet sekä amiga.com-verkkotunnus, josta lisää sivulla 43.

SAKU 2017
30.9.2017, Oulu

Näe Amiga OS eri muodoissaan Suomen Amiga-käyttäjät ry:n Saku 2017 -tapahtumassa Oulussa: klassikoiden lisäksi AmigaOS 4 -pohjaisen AmigaOne X5000:n ensiesittely sekä MorphOS 3.10-versio. 30.9.2017 klo 14–24, Oulun Tetra, saku.bbs.fi.

Amiga-tuotemerkkiä piti lämmitellä, Gateway antoi Haage & Partnerille luvan yrittää Amiga OS:n päivitystä. Syntyi Amiga OS 3.5.

Amiga OS 3.5:tä kokoamaan palattiin muun muassa Olaf Barthel, josta oli kuoriutunut Amiga-lähdekoodin virallinen valvoja. 3.5 julkaistiin viisi vuotta Commodoren konkurssin jälkeen ja oli sen näköinen – merkittävä osa päivityksestä muodostui kolmansien osapuolten kehittämistä lisukkeista (esimerkiksi WarpOS). Pohjalla oli myös muutoksia Amiga OS 3.1 -lähdekoodiin, joita muun muassa Olaf Barthel päivitti nykypäivään. Tätä seurasi vielä jatko-osa, Amiga OS 3.9, vuonna 2000.

Näihin aikoihin Gateway luovutti Amiga-hankkeen kanssa ja Amiga päättyi Gatewayn entisille työntekijöille, jotka jatkoivat uuden verkkokäyttöjärjestelmänsä kehittelyä. Pitääkseen rahahanat avoimena uusi omistaja kutsui jälleen ulkopuolisia voimia apuun. Belgialainen Hyperion Entertainment -pelijulkaisija sai lisenssin siirtää vanhan Amiga-käyttöjärjestelmän PowerPC-laitealustalle.

Välilyönti poistui nimestä ja "AmigaOS" syntyi. AmigaOS 4.0 julkaistiin 2004. Se perustui Amiga OS 3.1 -koodipohjaan, versioiden 3.5 ja 3.9 oikeuksiin liittyneiden epäselvyyksien vuoksi. Useita 3.5:n ja 3.9:n omi-

naisuuksia kuitenkin tuotiin 4.0:aan erikseen. 4.0:n seurana julkaistiin AmigaOne-tietokoneita – geneerisiä PowerPC-emolevyjä, joissa ei ollut Amigan legendaarisia erikoispiirejä.

Vuoteen 2008 mennessä, jolloin versio 4.1 julkaistiin, Amiga OS -sukuiset haarat olivat vakiintuneet neljään: Amiga OS 3, AmigaOS 4, AROS ja MorphOS. Yhteistä kaikille oli Amiga OS 3.1 -rajapintayhteensopivuus sekä muutamat yhteiset kolmansien osapuolien komponentit. Se Amiga-brändätty uusi verkkokäyttöjärjestelmä sen sijaan ei koskaan valmistunut.

Viimeinen vitsi?

Nykyisin sekä AmigaOS 4, AROS että MorphOS ovat edelleen hengissä. Kolmosversion sen sijaan oletettiin pitkään jähmettyneen historian hämäriin. Näin olikin, kunnes Amiga Forever -emulaattoripaketin kehittäjä, italialainen ohjelmistovalmistaja Cloanto hankki lähes kaikki Amigan oikeudet 2012 (pois lukien muualla lisensoitu AmigaOS 4).

Cloanto herätti OS 3 -haaran uudelleen henkiin julkaisemalla Workbench-tuotesarjan, joka sisältää kevyesti tuunatut 1.3-, 2.1- ja 3.1-versiot levykkeillä ja muistikorteilla. Cloanto on lisäksi julkaissut "3.X" -version Amiga Forever -emu-

laattorin mukana, jossa on oikeusky symysten vuoksi suuri osa, mutta ei kaikkia 3.5:n ja 3.9:n lisäominaisuuksista.

AmigaOS 4 -lisenssin omaava Hyperion vastasi julkaisemalla oman Workbench-levykesarjan, joka sisälsi myös hieman päivitettyt 3.1- ja 1.3-versiot. Nimeksi vaihdettiin myöhemmin "AmigaOS Workbench". OS 3 haarautui näin kahtia – vanhempaa haaroista on kutsuttu Checkmark-haaraksi Amigan alkuperäisen logon mukaan ja uudempaa Commodore-ajan jälkeisen logon mukaan Boing Ball -nimellä.

Amiga OS -haaroja – tai *distroja*, kuten jotkut niitä Linux-hengessä nimittävät – on nyt peräti viisi: Workbench, AmigaOS Workbench, AmigaOS 4, AROS ja MorphOS. AmigaOS Workbench tosin on osittain jäissä oikeusriitojen vuoksi. Mitäköhän Amigalle kuuluisi, jos kaikki tämä energia olisi keskitetty yhteen ehdokkaista? 🐛

Linkit Amiga OS -vaihtoehtoihin: skrolli.fi/numerot. Lisää Amiga-harrastuksesta Skrolleissa 2014.3, 2014.4 ja 2016.3. Skrolli kiittää Amigaworld.net-käyttäjää TRIPOS kaaviokuvan mallista ja käyttöluvasta.